

УДК 372.881.111.1

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.22>

Яна ПАВЛІЩЕВА

кандидат філологічних наук, доцент, викладач кафедри іноземних мов № 3, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, вул. Пушкінська, 77, м. Харків, Україна, 61024

ORCID: 0000-0002-6611-230X

Тетяна БЕСАРАБ

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов № 3, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, вул. Пушкінська, 77, м. Харків, Україна, 61024

ORCID: 0000-0002-8111-7934

Бібліографічний опис статті: Павліщева, Я., Бесараб, Т. (2022). Аспект соціокультурної обізнаності у викладанні та вивченні англійської мови. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 140–146, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.22>

АСПЕКТ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ОБІЗНАНОСТІ У ВИКЛАДАННІ ТА ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Статтю присвячено вивченню соціокультурного аспекту в контексті викладання іноземної мови як невід'ємного компонента набуття комунікативної компетентності. У роботі досліджуються питання мови як соціокультурного феномену, а також способи та шляхи застосування соціокультурних знань у навчальному процесі. За методологічну основу взято наукові розробки провідних вітчизняних та зарубіжних педагогів, представників комунікативного підходу у викладанні іноземної мови. Автор детально вивчає взаємозв'язок мови, способів комунікації і соціокультурного контексту, наголошуючи на тому, що вивчення мови передбачає набагато ширші знання, ніж оволодіння лексико-граматичною базою. У статті стверджується, що вивчення іноземної мови досягає своєї максимальної мети, коли студенти набувають соціолінгвістичної та дискурсивної компетентності, тобто розуміють релевантність вживаної мови соціокультурному контексту її вживання. Оволодіння зазначеними компетентностями означає розуміння культурних та соціолінгвістичних відмінностей мови, що вивчається, здатність долати мовний бар'єр шляхом неупередженого ставлення до цих відмінностей та, найголовніше, застосовувати відповідні соціокультурні коди в ході комунікативного процесу з іншими людьми. Автор зазначає, що ці навички формуються шляхом безперервного процесу вивчення іноземної мови, заглиблення в соціокультурні аспекти, відмінні від рідної мови, що у свою чергу формує мовну свідомість студентів, а також їхню іншомовну соціокультурну ідентичність. Також наголошується на необхідності створення викладачем відповідного інтерактивного середовища в класі, відтворення комунікативного простору наближеного до природного іншомовного середовища не тільки в мовному аспекті, а й у символічному, який складається з культурних символів, соціальних звичаїв та ритуалів. Тому паралельно з викладанням іноземної мови педагоги мають пояснювати студентам особливості соціального устрою та культури, а також контекстів уживання мовних патернів. Автор аналізує різноманітні способи занурення студентів у відповідний соціокультурний контекст, а також види навчальних матеріалів, що можуть бути застосовані з цією метою.

Ключові слова: соціокультурна обізнаність, соціолінгвістична компетентність, дискурсивна компетентність, мова, культура, комунікативний підхід.

Yana PAVLISHCHEVA

Candidate of Philologic Sciences, Associate Professor at the Department of Foreign Languages № 3, Yaroslav Mudryi National Law University, Pushkinska str., 77, Kharkiv, Ukraine, 61024

ORCID: 0000-0002-6611-230X

Tetyana BESARAB

Candidate of Philologic Sciences, Associate Professor at the Department of Foreign Languages № 3, Yaroslav Mudryi National Law University, Pushkinska str., 77, Kharkiv, Ukraine, 61024

ORCID: 0000-0002-8111-7934

To cite this article: Pavlishcheva, Ya., Besarab, T. (2022). Aspect socioculturalnoyi obiznanosti u vykladanni ta vyvchenni angliiskoyi movy [The aspect of sociocultural awareness in the teaching and learning of the English language]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 140–146, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.22>

THE ASPECT OF SOCIOCULTURAL AWARENESS IN THE TEACHING AND LEARNING OF THE ENGLISH LANGUAGE

The article is dedicated to sociocultural studies in the context of teaching foreign language as an integral part of communicative competence acquisition. The issues of a language as sociocultural phenomenon as well as the ways of applying of sociocultural knowledge to the learning process have been examined. As the methodological basis the researches of outstanding Ukrainian and foreign teachers, the representatives of communicative approach, have been taken. The author has studied in detail interconnection of a language, the ways of communication and sociocultural context, emphasizing that language learning implies much wider knowledge than lexical-grammar acquisition. The article claims that foreign language learning reaches its aim when students have acquired sociolinguistic and discourse competences, i.e. have understood relevance the language used to a particular sociocultural context. Gaining these competences implies understanding cultural and sociolinguistic differences of a language, the ability to overcome language barrier by impartial attitude to the differences, and moreover, to apply relevant sociocultural codes to communication with other people. The author emphasizes that these skills tend to be formed through continuous process of the language learning, immersing into sociocultural aspects that differ from the first language. This, in turns, will have formed students' language consciousness as well as their another sociocultural identity. The necessity of suitable interactive environment in the class by the teacher has been pointed out as well as the creation of communication which will be close to the natural foreign language environment. The latter also involves symbolic cultural habits and rituals. That's why along with language teaching teachers should explain to students the features of native social system and culture, the contexts of language patterns use as well. The author has also analyzed means of students immersing into appropriate sociocultural context, the variety of learning materials which can be used to reach this aim.

Key words: sociocultural awareness, sociolinguistic competence, discourse competence, language, culture, communicative approach.

Актуальність проблеми. Знання іноземної мови в сучасних реаліях стає необхідною навичкою у суспільстві в умовах глобалізації та міжкультурної комунікації. Неможливо уявити сучасну людину, яка намагається розвиватися професійно та культурно без уміння спілкуватися, обмінюватися ідеями та знаннями як найменш однією іноземною мовою. Англійська мова все ще залишається засобом комунікації міжнародної спільноти, мовою професійної та побутової комунікації, переговорів і документації в різних галузях людської діяльності. Метою всіх зазначених видів комунікації є досягнення взаєморозуміння та ефективного вирішення нагальних задач, що неможливо без обізнаності в соціально-культурних особливостях мови спілкування, адже мова представляє собою багатшарову та складну структуру, що містить у собі певний культурний код і складається з численних дискурсів. Опанування ж цими дискурсами означає не тільки володіння значним словниковим запасом, навичками слухати та розуміти мову співрозмовників, грамотно формулювати власні думки усно та письмово, це також відсилає до знання широкого соціально-культурного контексту та його складників.

Саме тому й перед викладачами, й перед тими, хто тільки вивчає англійську мову, постає завдання познайомитися та зануритися в деталі соціокультурного контексту і в результаті стати носієм ще однієї культурної ідентичності, окрім

своєї власної, що формувалася в мовному середовищі з народження. Це у свою чергу передбачає певну відкритість і неупередженість щодо іншої культури, готовність змінювати та трансформувати власний світогляд, вбирати нове і незвичне. Соціокультурна обізнаність є невід'ємним компонентом сучасних методик викладання іноземної мови й охоплює широкий спектр взаємовідносин між культурою та мовою, оволодінням іноземною мовою, особливо в комунікативному аспекті, й підходами до викладання іноземної мови. Зазначені вище тенденції у викладанні та вивченні іноземної мови підтримуються й розвиваються представниками комунікативної методики, провідного напрямку в сучасній педагогіці. Вони запровадили ряд інновацій у методах і техніках викладання, в навчальних матеріалах, способах оцінювання знань студентів, а також у визначенні головної мети оволодіння іноземною мовою, й компетентностях, що студенти мають набути. Саме представники комунікативного підходу наголосили, що оволодіння іноземною мовою – це не лише знання з граматики та лексики, а і здатність застосовувати набуті знання з мови в контексті спілкування в соціумі, що передбачає широку соціокультурну обізнаність студентів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання соціокультурної обізнаності в контексті викладання іноземних мов досліджувалося в різних аспектах провідними зарубіжними

та вітчизняними педагогами. Так, британський викладач, професор М. Байрем розглядав проблему володіння іноземною мовою і наголошував, що згідно із загальноєвропейськими стандартами, встановленими Радою Європи (Common European Framework of Reference), базовою навичкою, яку мають набути люди, що вивчають іноземну мову, є так звана міжкультурна компетенція або міжкультурна обізнаність, тобто вміння мовців взаємодіяти з носіями мови на рівних засадах, чітко усвідомлювати свою культурну приналежність і відмінності в культурній ідентичності співрозмовників. Крім того, комунікація має базуватися на ввічливому та неупередженому ставленні до соціокультурних особливостей представників іншої культури, а її головною метою має стати побудова толерантних людських стосунків. Таким чином, окрім безпосередньо лінгвістичних знань, викладачі мають запроваджувати особливе ставлення у студентів до мови, що вивчається, а саме допитливість, відкритість, розуміння, що цінності та норми мовної та соціальної поведінки власної культури не є єдино можливими, тобто студенти мають навчитися абстрагуватися від власних переконань та мати змогу «децентралізуватися». Американський спеціаліст із викладання іноземних мов Х. Браун наголошував на важливості вивчення культурного аспекту в контексті вивчення нерідної мови, а також на тісному зв'язку культурних та мовних патернів. Турецький педагог і дослідник І. Чакір вивчав проблему формування соціолінгвістичної компетентності студентів, а також дискурсивної компетентності як уміння спілкуватися відповідно до різних типів соціокультурних мовних ситуацій. Серед вітчизняних дослідників О. Борзенко та Л. Гнатюк приділяли значну увагу проблемі формування мовної свідомості та іншомовної культурної ідентичності студентів, які вивчають іноземну мову.

Мета дослідження. Метою даного дослідження було поставлено вивчення соціокультурного аспекту в контексті викладання іноземної мови як невід'ємного компонента набуття комунікативної компетентності. Для досягнення зазначеної мети було поставлено два завдання – розглянути мову в цілому як соціокультурний феномен та проаналізувати способи та шляхи застосування соціокультурних знань у навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з визначним філософом ХХ століття М. Хайдеггером, що займався філософією мови, структура людської мови корелює зі структурою буття, формує його, та проявляє себе через нього. Мова відображає саме буття, а «говорити» означає «дозволити явитися». Тобто мова, якою ми говоримо, формує всі ті дискурси та культурні коди, в яких ми існуємо, і завдяки яким можемо розуміти один одного. Більш того, створюючи різноманітні дискурси, мова формує реальність та світоглядну модель, в якій знаходяться носії та користувачі цих дискурсів. Як стверджував ще один видатний філософ та культуролог У. Еко, мова – завжди «до», вона є фундаментом людського соціуму та культури. Відомий французький психоаналітик і філософ Жак Лакан поглиблює цю думку, заявляючи, що мова відображає глибинні, поза-свідомі шари психіки й буття. Таким чином, мова виступає підґрунтям буття і базою для формування як індивідуальної картини світу, так і загальносоціальної парадигми світоустрою. Отже, оволодіння іноземною мовою в певному сенсі означає вихід за рамки існуючого світогляду, відмову від звичних стереотипів мислення, усвідомлення і прийняття іншої світоглядної позиції, що міститься в світоглядних засадах нерідної мови. Із цього слідує, що навчання іноземній мові передбачає не тільки ознайомлення студентів з граматичними правилами, постійне поповнення їхнього словникового запасу, оволодіння вмінням спілкуватися іноземною мовою й комфортне перебування в мовному середовищі, а й акцентуацію на соціокультурному контексті, пошук і демонстрацію аналогій та відмінностей у рідній та іноземній мовах. «Через соціокультурну обізнаність студенти, що вивчають англійську, мають усвідомлювати, що оволодіння мовою – це також оволодіння знаннями про культурні відмінності» (Вугам, 2000: 11).

Як зазначалося вище, мова виступає підґрунтям для формування певної світоглядної моделі, а ті чи інші дискурси відображають різноманітні культурні пласти в рамках окремого національного менталітету. Мова також являє собою соціокультурний феномен, унікальний засіб комунікації між членами суспільства, ключ до розуміння не тільки світоглядних та культурних особливостей, а й самоідентичності людини, її

способу мислення, відчуття й мотивації життєдіяльності. Це зумовлює необхідність і доцільність вивчення культурних особливостей, притаманних іноземній мові. Однак проблема тут значно ширше, ніж просто розуміння того, що сказано, й участь у процесі комунікації – справжній мовний бар'єр може виникнути у зв'язку із тлумаченням та перекладом того чи іншого мовного контексту, емоційними реакціями та доречними відповідями на певне висловлювання в розмові або письмовому тексті. Знання культурних особливостей носіїв мови, способів та манер їх спілкування, а також невербальної комунікації (міміки, жестів, мови тіла) є необхідними умовами для створення ефективної взаємодії всіх учасників комунікативного процесу. Українська дослідниця та педагог О. Борзенко наголошує, що «мова – невід'ємна частина культури, умова її збереження та розвитку, а також найвищий рівень еволюції культури. У процесі вивчення іноземної мови необхідно формувати відповідні вміння та навички, що сприяють досягненню успіху (розумінню) в актах комунікації з носієм мови та культури. Тобто той, хто навчається, має бути ознайомлений не тільки з мовною картиною носіїв певної іноземної мови, а й з їхнім соціокультурним кодом та комунікативною свідомістю. Той, хто навчається, має оволодіти тими лексичними одиницями та навичками вимови мови, які він міг би використовувати у відповідних комунікативних ситуаціях і які би відповідали очікуванням носіїв певної мови» (Борзенко, 2017: 456).

Однак щоби закріпити це знання у людей, які вивчають іноземну мову, має сформуватися так звана мовна свідомість, яка, на думку Л. Гнатюк, «надає індивідууму необхідної мотивації для використання мови як інструмента творення культури у процесі пошуку ідентифікації» (Гнатюк, 2012: 74). Мовна свідомість і набуття ще однієї культурної ідентичності відбуваються в результаті безперервного процесу вивчення іноземної мови, заглиблення в соціокультурні аспекти, відмінні від рідної мови. Як зазначає Л. Гнатюк, «ідентичність не є статичним феноменом: дослідник має справу з динамічним процесом пошуку ідентичності індивідом у його культурному середовищі, й індивідуальна ідентичність постійно обробляється, перебудовується чи навіть заново конструюється» (Гнатюк, 2012: 76). Таким чином, мовна свідомість є гнуч-

ким феноменом і може розвиватися, ускладнюватися та доповнюватися різноманітними складовими елементами, тобто різними культурними ідентичностями в залежності від кількості мов, що вивчаються. Культурні ідентичності у свою чергу тісно пов'язані із соціальними комунікативними аспектами, тобто знанням, як реагувати на ту чи іншу мовну ситуацію, що доречно висловлювати й недоречно, обізнаністю манер і способів спілкування в залежності від соціального шару та субординації в соціальній ієрархії. «Соціальні аспекти ідентифікації із середовищем якнайтісніше переплетені з культурними аспектами. У процесі набуття культурної ідентичності твориться те, що називається ментальністю» (Гнатюк, 2012: 75). Як стверджує визначний педагог та методист Х.Д. Браун, культура виступає невід'ємним елементом у процесі набуття знань з іноземної мови та навичок нею користуватися належним чином у спілкуванні, а також тісно пов'язана з формуванням думок іноземною мовою та їх висловлюванням. «Це означає, що культура включає ряд патернів та звичаїв, що формують наш образ мислення й розуміння навколишнього світу» (Brown, 1994: 178).

Узагальнюючи вищесказане, можна додати, що вивчення і застосування іноземної мови в щоденній життєдіяльності означає оволодіння студентами соціальних норм та правил спілкування в рамках певної національної культури. У кожній культурі представлені власні унікальні аспекти мовної поведінки в суспільстві, а їхні знання та вміння використовувати належно відображає соціолінгвістичну компетентність людини. М. Байрем порівнює процес вивчення іноземної мови в класі й регулярну комунікацію з викладачем та іншими студентами щодо процесу набуття відповідних навичок людиною по мірі її дорослішання та соціалізації в природньому мовному середовищі. Таким чином, на думку вченого, шляхом постійного спілкування англійською та занурення в її соціолінгвістичні особливості студенти автоматично прилучаються до англійської культури.

Набуття соціокультурної обізнаності неможливе без безпосередньої участі людини в різноманітній соціальній діяльності та занурення в певні дискурсивні контексти. У залежності від соціальної, культурної, професійної сфери, в якій перебуватиме особа, від неї буде вимагатися знання та вміння використовувати актуаль-

ний вокабуляр, спосіб мислення й вираження думок, а також розуміння законів, за якими функціонує той чи інший дискурс. Звичайно, можливо це тільки за постійного та безпосереднього контакту з іншими людьми. Таким чином, соціокультурна обізнаність формується в інтерактивному середовищі, в постійному обміні, як у мовному, комунікативному, так і символічному, який сконструйований із культурних символів, соціальних звичаїв та ритуалів. Вивчення іноземної мови і набуття навичок спілкування нею представляє собою інтерактивний процес, опосередкований культурними контекстами та соціальною взаємодією людей. Подібною ж думкою дотримується М. Байрем, стверджуючи, що соціокультурна обізнаність включає бажання та навички взаємодії з іншими людьми, неупереджене ставлення до них та емпатію, а також уміння належним чином поводити себе і справлятися з різними соціальними ситуаціями. «Мати соціокультурну компетенцію означає не стільки глибоке знання цільової мови, скільки оволодіння засобами успішної комунікації в соціумі. Таким чином, знання культури слід сприймати як оволодіння сукупності чотирьох навичок – читання, аудіювання, спілкування та письма» (Буган, 2000: 12).

Більшість сучасних методистів та педагогів висувають ідею про те, що набуття соціокультурної обізнаності повинно бути необхідним компонентом у процесі вивчення та викладання іноземної мови, оскільки розвиток комунікативної компетентності стає першочерговим завданням для студентів будь-якого рівня. Адже вивчення іноземної мови не може бути ефективним та результативним у відриві від соціального середовища і вміння застосовувати набуті знання з лексики, граматики, аудіювання та письма у власній практиці спілкування з іншими людьми. Основним завданням педагогів постає неупереджена передача студентам відповідних знань про особливості соціального устрою та культури, а також контекстів уживання мови, що вивчається. Більш того, соціокультурна обізнаність у контексті викладання англійської мови означає оволодіння засобами міжкультурної комунікації в міжнародній спільноті, розуміння власної національної культури й іншомовних соціальних субкультур.

Турецький дослідник І. Чакір зазначає, що якщо студенти, які вивчають іноземну мову, наці-

лені на спілкування з носіями цієї мови, тобто представниками відмінного менталітету з іншими соціальними звичаями, то виникає необхідність розпізнавати та адекватно реагувати на соціальні та дискурсивні мовні патерни, а також уміти відрізнити їх від власних лінгвістичних оборотів та способу мислення. Таким чином, поряд із комунікативними навичками у студентів має сформуватися соціолінгвістична компетентність. У свою чергу шляхом оволодіння соціолінгвістичної та соціокультурної компетентностей досягається дискурсивна компетентність студентів, тобто вміння спілкуватися відповідно до різних типів соціокультурних мовних ситуацій.

Одним зі способів формування зазначених навичок та компетентностей на заняттях з іноземної мови є створення викладачем якомога більше реальних ситуацій спілкування. Якщо у класі або групі немає можливості спілкування з носіями мови, викладачі намагатимуться підібрати навчальні відео- й аудіоматеріали з різноманітних ресурсів, які демонструватимуть різні соціокультурні та дискурсивні аспекти іноземної мови – фрагменти з фільмів, телевізійних серіалів, документальних та науково-популярних фільмів, ток-шоу, аудіоподкастів тощо. На базі перелічених матеріалів відбираються та акцентуються відповідні мовні патерни, сталі вирази, лінгвістичні лексико-граматичні обороти, найчастіше вживані носіями мови. Ці ж патерни слугуватимуть навчальною базою для відпрацювання різноманітних комунікативних ситуацій у процесі парної роботи студентів або в невеликих групах. Демонструючи різні дискурсивні аспекти мови, викладач має приділяти особливу увагу виокремленню та роз'ясненню соціокультурних особливостей вживання тих чи інших патернів, історію їх виникнення (особливо у випадку ідіом та фразеологізмів) і контексти вживання в комунікативному процесі.

Викладач має фокусувати особливу увагу студентів на формах звертання, привітання, прощання, інтонації, наголосу та на емоційному забарвленні мови, а також на жести, мову тіла, прийнятні дистанції між людьми в процесі спілкування, притаманні культурному коду мови, що вивчається. Як вважає І. Чакір, коли студенти починають помічати всі зазначені культурні відмінності, які містяться в іноземній мові, коли починають розкривати для себе альтернативні способи вираження почуттів,

бажань або потреб у мові, виникає справжній інтерес до іншомовної культури. Сюди можна додати, що коли студенти доходять розуміння, що вказані вище елементи комунікативного процесу є важливими складниками у взаємодії та взаєморозумінні між людьми, в цей самий момент відбувається зміна та розширення їхньої світоглядної парадигми, а також бажання імітувати якомога більше вербальних і невербальних мовних патернів, а згодом зробити їх частиною власної мовної свідомості.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Викладання і вивчення іноземної мови в сучасній педагогіці вимагає обізнаності в соціокультурному контексті мови, що вивчається, оскільки пріоритетом визначається розвиток комунікативних навичок студентів. Ефективна комунікація у свою чергу позначається низкою характерних рис, серед яких соціальність, орієнтація на взаємопорозуміння учасників комунікативного процесу в рамках як побутового, так і професійного спілкування, обізнаність у релевантності тих чи інших комунікативних форм в окремому розмовному контексті, володіння невербальними формами спілкування, жестикуляцією та мовою тіла, релевантне емоційне забарвлення мови. Все це зумовлює необхідність знання соціального етикету, культурних норм, історичного контексту, ієрархії суспільства, тобто широкого соціокультурного контексту, в якому перебуває мова, що вивчається. Таким чином, вивчення іноземної мови вимагає від студентів не тільки оволодіння значною лексико-граматичною базою, а й уміння застосовувати набуті знання належ-

ним чином, тобто вживати відповідні лексичні елементи в рамках соціальних норм та правил спілкування, передбачених певною національною культурою. Оволодіння цією навичкою відображає соціолінгвістичну компетентність людини. Соціолінгвістична компетентність у свою чергу пов'язана із соціокультурною та дискурсивною компетентностями, тобто вмінням розпізнавати й адекватно реагувати на соціальні та дискурсивні іншомовні патерни, відрізнити їх від власних лінгвістичних оборотів та способу мислення, а також уміння спілкуватися відповідно до різних типів соціокультурних мовних ситуацій. Соціокультурна обізнаність досягається різноманітними шляхами, серед яких безпосереднє спілкування з носіями мови на заняттях з іноземної мови, залучення аутентичних навчальних матеріалів, як-то відібрані та опрацьовані викладачем відеосюжети, аудіоматеріали, неадаптовані фрагменти з газет та журналів. Опрацювання ж перелічених матеріалів передбачає окремі пояснення й коментарі викладачем їхнього соціокультурного підґрунтя, а також особливості вживання тих чи інших мовних патернів та їх відпрацювання в комунікативних інтерактивних завданнях у студентських групах.

Соціокультурна обізнаність як необхідний компонент вивчення іноземної мови є перспективним напрямом дослідження в педагогіці, оскільки потребує детального аналізу її складових елементів, зокрема способів залучення та реалізації на практичних заняттях, а також складання відповідної навчальної програми з релевантним навчальним контентом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борзенко О. Розвиток комунікативних здібностей та формування іншомовної комунікації при викладанні іноземної мови. *Наукові записки. Серія : «Філологічні науки»*. 2017. Вип. 165. С. 453–458. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/710546.pdf> (дата звернення: 25.01.2022).
2. Валевська С.В. Формування соціокультурної компетентності студентів немовних спеціальностей вищих навчальних закладів у процесі вивчення англійської мови. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2014/formuvannya-sotsiokulturnoji-kompetentnosti-studentiv-nemovnyh-spetsialnostej-vyschyh-navchalnyh-zakladiv-u-protsesi-vyvchennya-anhlijskoji-movu> (дата звернення: 19.01.2022).
3. Гнатюк Л. Мовна свідомість як об'єкт досліджень у західноєвропейській лінгвістиці (огляд німецькомовних праць). *Українське мовознавство*. 2012. Вип. 42. С. 73–82
4. Солопун Є.В. Соціокультурний аспект викладання англійської мови та його роль у практичній роботі учнів. *Народна освіта. Електронне фахове видання*. 2020. Вип. 4. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4233 (дата звернення: 19.01.2022).
5. Brown H.D. *Principles of Language Learning and Teaching*. The USA: Prentice Hall Regents. 1994. 347 p. URL: http://angol.uni-miskolc.hu/wp-content/media/2016/10/Principles_of_language_learning.pdf (дата звернення: 21.01.2022).

6. Byram M. British Studies: Intercultural perspectives. Edinburgh, Longman in Association with the British Council. Strasbourg. 2000. 147 p. URL: <https://rm.coe.int/16806ad2dd> (дата звернення: 18.01.2022).

7. Cakir I. Developing Cultural Awareness in Foreign Language Teaching. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*. 2006. Vol. 7. № 3. URL: http://tojde.anadolu.edu.tr/tojde23/pdf/article_12.pdf (дата звернення: 20.01.2022).

REFERENCES:

1. Borzenko O. (2017) Rozvytok komunikatyvnyh zdibnosti ta formuvannya inshomovnoyi komunikacii pry vykladanni inozemnoyi movy [Development of communicative skills and formation of foreign language communication in foreign language teaching]. *Scientific notes. Series: Philological sciences. Vol.165. pp.453 – 458*. Retrieved from <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/710546.pdf> [in Ukrainian]

2. Valevska S. (2014) Formuvannya sociokulturnoyi kompetentnosti studentiv nemovnyh specialnosti vyshchych navchalnyh zakladiv u procesi vyvchennya angliiskoyi movy [Formation of students' sociocultural competence non-language specialities in the process of the English language learning] Retrieved from <https://naub.oa.edu.ua/2014/formuvannya-sotsiokulturnoji-kompetentnosti-studentiv-nemovnyh-spetsialnostej-vyschych-navchalnyh-zakladiv-u-protsesi-vyvchennya-angliiskoji-movy> [in Ukrainian]

3. Hnatyuk L. (2012) Movna svidomist yak obiect doslidzhen u zahidnoevropeiskiy lingvistyци (oglyad nimeckyyh prats) [Language consciousness as an object of study in the Western European linguistics (review of the German works). *Ukrainian linguistics. Vol.42. pp.73 – 82*. [in Ukrainian]

4. Solopun E. (2020) Sociokulturnyi aspekt vykladannya angliiskoyi movy ta yogo rol u praktychniy roboti uchniv. [Sociocultural aspect of the English language teaching and its role in the students' practical work] *National education. Vol.4*. Retrived from https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4233 [in Ukrainian]

5. Brown H.D. (1994) *Principles of Language Learning and Teaching*. The USA: Prentice Hall Regents. 347 p. Retrived from http://angol.uni-miskolc.hu/wp-content/media/2016/10/Principles_of_language_learning.pdf

6. Byram M. (2000) British Studies: Intercultural perspectives. Edinburgh, Longman in Association with the British Council. Strasbourg. 2000. 147 p. Retrived from <https://rm.coe.int/16806ad2dd>

7. Cakir I. (2006) Developing Cultural Awareness in Foreign Language Teaching. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*. Vol. 7. No. 3 Retrived from http://tojde.anadolu.edu.tr/tojde23/pdf/article_12.pdf)